MUWALA WA VIPENGELE VYA FANI: UHAKIKI WA KAZI ZA S.A.MOHAMED

NA

MUTUKU KAVOI

Tasnifu hii imetolewa ili kutosheleza
baadhi ya mahitaji ya shahada ya
"Master of Arts" katika:

Idara ya Lugha na Isimu,

Chuo Kikuu cha Egerton.

Novemba 1996.

X

EULIB

021 049

YALIYOMO

UNGAMO.. ii
HIFADHI ZA UCHAPISHAJI................... iii
TABARUKU..................................... iv
SHUKRANI v
YALIYOMO vii
MUHTASARI xi

SURA YA KWANZA

1.1 UTANGULIZI 1
1.2 Mada ya Tasnifu 2
1.2.1Vijelezi na Fafanuzi za Dhana Mbalimbali. 5
1.3 Madhumuni ya Utafiti 9
1.4 Makisio ya Utafiti 10
1.5 Sababu za Kuchagua Mada hii 10
1.6 Upeo wa Utafiti 12
1.7 Yaliyoandikwa Kuhusu Mada hii 14
1.8 Misingi ya Nadharia 36
1.9 Mbinu za Utafiti 43

SURA YA PILI

MAISHA YA SAID AHMED MOHAMED, FANI NA VIPENGELE VYAKE, FANI NA MAUDHUI

2.1 UTANGULIZI 46
2.2 MAISHA YA SAID AHMED MOHAMED............... 47
2.3 FANI NA VIPENGELE VYAKE.................... 51
2.3.1 PLOTI...................................... 51
2.3.1.1 VIGEZO VYA PLOTI......................... 53
2.3.1.2 AINA ZA PLOTI............................ 57
2.3.1.2.1 Ploti Msago 57
2.3.1.2.2 Ploti Kioo 58
2.3.1.2.3 Ploti Rejeshi 58
2.3.2 MUUNDO WA PLOTI 59
2.3.2.1 Maelezo 60
2.3.2.2 Mgogoro Katika Riwaya 61
2.3.2.3 Upeo wa Juu 62
2.3.2.4 Suluhisho 63
2.3.3 **WAHUSIKA NA UHUSIKA**.............. 64
2.3.3.1 Dhana ya Wahusika 65
2.3.3.2 UFUNUZI WA WAHUSIKA...................... 67

2.3.3.2.1 Ufunuzi wa Kimaelezo 68
2.3.3.2.2 Ufunuzi wa Visa vya Kimatendo 70
2.3.3.2.3 Ufunuzi wa Kulinganisha na Kutofautisha Wahusika............... 71
2.3.3.2.4 Ufunuzi wa mhusika Kujipambanua au kupambanuliwa na Wengine 72
2.3.3.2.5 Ufunuzi wa Kimdokezo 74
2.3.3.2.6 Ufunuzi wa Kimajazi 75
2.3.3.2.7 Ufunuzi wa Kiishara au Kipicha 77
2.3.3.2.8 Ufunuzi wa Kiploti 78
2.3.3.2.9 Ufunuzi wa Kiitikadi 79
2.3.3.3 UBUNAJI WA WAHUSIKA................... 80
2.3.3.4 AINA MBALIMBALI ZA WAHUSIKA........ 86
2.3.3.4.1 Wahusika kotekote(duara,mviringo).. 87
2.3.3.4.2 Wahusika Bapa...................... 88
2.3.3.4.2.1 Wahusika Bapa-sugu 89
2.3.3.4.2.2 Wahusika Bapa-majazi(vielelezo).. 90
2.3.3.4.2.3 Wahusika Bapa-takriri 90
2.3.3.4.3 Wahusika Vinyago au Kerekecha ... 91
2.3.3.4.4 Wahusika Shinda (Wafoili) 92
2.3.3.4.5 Wahusika Jumui 92
2.3.3.4.6 Wahusika Vimelea 93
2.3.4 **MANDHARI**...................... 95
2.3.4.1 MAJUKUMU YA MANDHARI............. 97
2.3.4.1.1 Mandhari na Maudhui 97
2.3.4.1.2 Mandhari na Wahusika............ 98
2.3.4.1.3 Mandhari na Uhalisia 100
2.3.4.1.4 Mandhari na Taashira 101
2.3.4.1.5 Mandhari na Hisia 102
2.3.5 **MTINDO** 103
2.4 MJADALA KUHUSU USAWA WA FANI NA MAUDHUI........................... 107
2.5 HITIMISHO......................... 111

SURA YA TATU

FANI KATIKA DUNIA MTI MKAVU NA KIZA KATIKA NURU

3.1 UTANGULIZI............................ 114
3.2 PLOTI 114
3.2.1 PLOTI YA DUNIA MTI MKAVU............... 114
3.2.2 PLOTI YA KIZA KATIKA NURU 123
3.3 **WAHUSIKA NA UHUSIKA** 130

3.3.1 WAHUSIKA NA UHUSIKA
KATIKA <u>DUNIA MTI MKAVU</u>.................... 130
3.3.2 WAHUSIKA NA UHUSIKA
KATIKA <u>KIZA KATIKA NURU</u>................... 139
3.4 MANDHARI 155
3.4.1 MANDHARI KATIKA <u>DUNIA MTI MKAVU</u> 155
3.4.2 MANDHARI KATIKA <u>KIZA KATIKA NURU</u> 163
3.5 MTINDO............................... 167
3.5.1 MTINDO WA <u>DUNIA MTI MKAVU</u> 168
3.5.2 MTINDO WA <u>KIZA KATIKA NURU</u> 188
3.6 HITIMISHO 204

SURA YA NNE

FANI NA MIKTADHA YA KIJAMII NA KIJIOGRAFIA

4.1 UTANGULIZI.............................. 207
4.2 Miktadha ya Kijamii na Kijiografia......... 207
4.3 PLOTI NA MIKTADHA YA
KIJAMII NA KIJIOGRAFIA..................... 210
4.4 UMBAJI WA WAHUSIKA NA
MIKTADHA YA KIJAMII NA
KIJIOGRAFIA................................ 219
4.5 MANDHARI NA MIKTADHA YA KIJAMII
NA KIJIOGRAFIA............................. 234
4.6 MTINDO NA MIKTADHA YA KIJAMII
NA KIJIOGRAFIA............................. 240
4.7 HITIMISHO 248

SURA YA TANO

MUWALA WA VIPENGELE VYA FANI

5.1 UTANGULIZI.............................. 251
5.2 Dhana ya Muwala 252
5.3 MUWALA WA PLOTI, UUMBAJI WA WAHUSIKA,
MANDHARI NA MTINDO WA <u>DUNIA MTI MKAVU</u> ... 254
5.4 MUWALA WA PLOTI, UUMBAJI WA WAHUSIKA,
MANDHARI NA MTINDO WA <u>KIZA KATIKA NURU</u>... 268
5.5 USAWA WA FANI NA MAUDHUI 279
5.6 HITIMISHO 284

SURA YA SITA

HITIMISHO

6.1 UTANGULIZI 286

6.2 Muhtasari wa Tasnifu 286

6.3 Mahitimisho ya Tasnifu 290

6.4 Matokeo ya Utafiti 294

6.5 Matatizo Tuliyokumbana nayo
Katika Utafiti.......................... 298

6.6 Mapendekezo ya Utafiti Zaidi........... 299

MAREJEO................................... 300

VIAMBATISHO

Kiambatisho cha Kwanza.................... 313

Kiambatisho cha Pili...................... 315

Kiambatisho cha Tatu...................... 316

MUHTASARI

Tasnifu hii inajikita katika uchunguzi wa fani katika riwaya mbili za Said Ahmed Mohamed. Riwaya zenyewe ni Dunia Mti Mkavu (1980) na Kiza Katika Nuru (1988). Tunaoyesha kuwa Mohamed, kama baadhi ya watunzi wengine wa kazi za ubunifu, ameathiriwa na miktadha ya kijamii na kijiografia katika uchujaji na uchotaji wa mbinu za kifani. Aidha, tunabainisha kuwa, ili kazi ya ubunifu idhihirishe utimilifu wa kifasihi, ni sharti vipengele vya fani vionyeshe muwala au muumano. Katika mkabala huu, tumeonyesha jinsi riwaya ya Dunia Mti Mkavu ilivyokosa muwala ikilinganishwa na riwaya ya Kiza katika Nuru, hivyo umaarufu wake kutopata uhai.

Vilevile, tunaonyesha kuwa vipengele vya fani na maudhui vinachukua uzito sawa katika kazi ya kubuni--hakuna kipengele kinachojitokeza kuwa muhimu zaidi ya kingine. Ili kufanikisha maazimio yetu, tumeshughulikia vipengele vya ploti, wahusika na uhusika, mandhari na mtindo.

Tasnifu hii imegawanywa katika sura sita kuu. Sura ya kwanza, hasa, ni utangulizi. Sura hii inafafanua mada ya tasnifu yetu, madhumuni ya utafiti, umuhimu wa mada tunayoshughulikia, nadharia zinazotuongoza katika utafiti huu, upeo wake, tafiti za awali kuhusiana na mada hii pamoja na mbinu za kitafiti tunazozitumia ili kufanikisha utafiti wetu. Sura ya pili inatoa, kwa muhtasari, maisha ya Said Ahmed Mohamed ambayo ni muhimu katika sura ya nne

tunapochunguza athari za mazingira zinazomwathiri Mohamed katika uchujaji na uchotaji wa mbinu za kifani. Ni katika sura hii ambapo tumevijadili vipengele muhimu vya fani ambavyo ndivyo nguzo ya kazi ya kubuni. Kwa jumla, sura hii ndiyo msingi wa yanayofuata katika sura ya tatu.

Sura ya tatu inajihusisha na uhakiki wa vipengele vya fani katika riwaya tunazozifanyia utafiti. Sura hii ndiyo nguzo kuu, na inajenga msingi wa yale yanayojadiliwa katika sura za nne na tano. Ni katika sura hii, ambapo tumekadiria tafiti za awali kuhusiana na fani. Vipengele vya ploti, wahusika, mandhari na mtindo vimejadiliwa kwa marefu na mapana.

Sura za nne na tano ndizo kiini cha tasnifu nzima. Tunaonyesha katika sura ya nne jinsi Said Ahmed Mohamed anavyoathiriwa na miktadha ya kijamii na kijiografia. Sura ya tano inaonyesha bayana jinsi muwala wa vipengele vya fani katika riwaya ya Dunia Mti Mkavu unavyofifia, hivyo kuikosesha ukamilifu na utimilifu wa kifasihi. Pia, inaonyesha Mohamed amejenga vipengele vya fani huku vikidhihirisha muwala katika Kiza Katika Nuru, jambo ambalo linaifanya kudhihirisha utimilifu wa kifasihi. Halikadhalika, ni katika sura hii ambapo tunaonyesha usawa wa fani na maudhui baada ya kuhakiki vipengele vya fani na kuchunguza muwala wake.

Hatimaye, katika sura ya sita, ambayo ndiyo ya mwisho, tunatoa muhtasari wa tasnifu nzima na matokeo ya utafiti

wetu. Pia, sura hii inaangaza matatizo tuliyokumbana nayo katika utafiti huu. Baadhi ya mapendekezo zaidi ya utafiti, yanapatikana katika sura hii.